

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Криворізький державний педагогічний університет
Кафедра педагогіки і психології

*ПРОБЛЕМИ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
РЕФОРМУВАННЯ ШКОЛИ*

Збірник наукових та науково-методичних праць
кафедри педагогіки і психології
Криворізького державного педагогічного університету

Випуск 1

Кривий Ріг
2002

Підсумуємо. Інтелектуальна культура включає інтерес до роботи з книгою і новими інформаційними технологіями; розвинені розумові сили, мислення, здатність здійснювати саморегуляцію інтелектуальної діяльності.

Оволодіння основними розумовими операціями передбачає опанування методикою аналізу, синтезу, порівняння, класифікації.

Формуванню інтелектуальних умінь сприяють певні типи завдань: спрямовані на впорядкування мислительних дій, а також користування алгоритмами; порівняльні, що свідчать про подібність або відмінність понять, складних явищ; дослідницькі (спостереження, дослід, пошуки відповіді в науковій літературі, екскурсії і т. ін.); аналіз і узагальнення ознак для виділення явища в певний клас чи вид.

Розумовий розвиток пов'язаний, по-перше, з нагромадженням фонду знань і, по-друге, з нагромадженням особливого фонду добре відпрацьованих і міцно закріплених розумових прийомів засвоєння знань, які можна віднести до інтелектуальних умінь. Отже, розумовий розвиток характеризується і тим, що відображається в свідомості, і ще більшою мірою тим, як відбувається відображення.

ПІДГОТОВКА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО УСВІДОМЛЕННЯ ДЕДУКТИВНОЇ БУДОВИ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ГЕОМЕТРІЇ

Н. В. Богатинська

Геометрія залишається єдиною шкільною дисципліною, на прикладі якої учні ознайомлюються з будовою дедуктивної теорії.

Основна проблема методики викладання геометрії і головна рушійна сила її розвитку полягає у розв'язанні протиріччя між дедуктивним характером геометрії - науки і необхідністю звернення до індукції, інтуїції, чуттєвого досвіду в її пізнанні. Учитель добре розуміє, що саме дедуктивна будова геометричної теорії забезпечує характерну для неї лаконічність, строгість,

витонченість і красу, а тому і викладання геометрії має бути лаконічним, строгим, красивим. Проте той же вчитель добре розуміє, що не можна відступати від принципу доступності і починати формування системи геометричних знань із "живого споглядання". Це етап безпосередніх спостережень, виявлення походження геометричних понять, порівняння і наступних узагальнень.

Домагаючись від семикласників, які розпочали вивчення систематичного курсу геометрії, свідомої аргументації під час доведення геометричних тверджень, ми повинні бути переконані, що учні володіють певним запасом відповідних аргументів. Отже, найважливішою з педагогічної точки зору є вимога до пропедевтичного курсу геометрії I - III класів: як можна раніше виховувати в учнів мотивовану потребу аргументації своїх висловлень, доведення тверджень. Характеристика якості засвоєння учнями геометричного матеріалу на різних рівнях навчання є основою як для вибору навчального матеріалу, так і для організації методичної роботи вчителя.

Для прикладу зупинимось на формуванні зв'язаних між собою понять: "відрізок", "відстань", "вимірювання довжини відрізка". Дедуктивне засвоєння цих понять передбачено в систематичному курсі геометрії VII класу. Поняття відрізка є похідним, для його означення і засвоєння достатньо оволодіти такими поняттями: "частина прямої", "точка", "лежати між". Поняття "довжина відрізка" віднесене до основних не означуваних понять, а тому вводиться аксіоматичне. Тоді поняття "відстань між точками" означається через поняття "довжина відрізка". І нарешті, найбільш важким, з дедуктивної точки зору, є питання про вимірювання довжини відрізка, чітко викладення якого спирається на поняття величини з відповідним списком аксіом, звернення до множини дійсних чисел тощо. Останнє практично неможливе в рамках шкільної програми і підручників геометрії.

Проте вже в першому і другому класах учні ознайомлюються з поняттям відрізка, його позначенням, вимірюванням довжини. Існують різні підходи до введення цього поняття: логічне означення відрізка, пояснююче описання, наочно-індуктивний

підхід. Зрозуміло, логічне означення на цьому етапі навчання неможливе. Традиційна методика нерідко пропонувала саме пояснююче описання як "частини прямої, обмеженої з обох боків". Сучасна методика пропонує обмежитись опорою на досвід, інтуїцію, наочні уявлення. По-перше, на рисунках, на моделях, в оточуючій дійсності можна знайти і моделі фігур, що є або не є відрізками. По-друге, на дошці і в зошитах можна зобразити відрізки різної довжини і по-різному розміщені. По-третє, позначаючи відрізок, неважливо, який з його кінців записано першим, а який другим (AB і BA позначають один і той же відрізок). Якщо точки збігаються, то відрізок не вийде. До цих висновків школярі приходять внаслідок спостереження.

Одночасно відрізку ставиться у відповідність число - значення його довжини. При цьому учням необхідно пояснити, що доводиться вимірювати не тільки довжини відрізків, а й відстань температуру, швидкість, вагу. У всіх цих випадках важливо вибрати одиницю вимірювання, здійснюючи пояснення з використанням шкали масштабної лінійки.

Виконання завдань, у яких вимагається порівняти довжини відрізків, довжини сторін трикутника і чотирикутника, знайти довжину ламаної лінії і периметри різних багатокутників, побудувати відрізок, який дорівнює сумі, різниці двох інших відрізків, дозволяє зробити деякі узагальнення. По-перше, для будь-яких двох відрізків можливе лише одне з трьох - або вони рівні, або перший коротший від другого, або перший довший від другого. Причому для порівняння відрізків зовсім не обов'язково виміряти їх довжини, а можна накласти один з них на другий, що є початком формування понять: "перетворення фігур на площині", "рухи". По-друге, шляхом безпосередніх вимірювань учні приходять до загального висновку про те, що довжина відрізка дорівнює сумі довжин його частин.

Аналогічно можна організувати ознайомлення учнів з поняттям кута, вимірюванням його величини.

Таким чином, на кінець третього класу учні готові до свідомого сприймання основних властивостей (аксіом) вимірювання відрізків і кутів, відкладання відрізків і кутів, які

формулюються в курсі геометрії VII класу.

При такій організації вивчення пропедевтичного курсу геометрії створюється база для подальшого руху вперед, а саме явної реалізації систематичного курсу геометрії, логічною основою якого є система аксіом. Ознайомлення з основними геометричними фігурами, з найпростішими математичними фактами, що є аксіомами і теоремами, проведення перших логічних обґрунтувань - все це сприяє підготовці до сприймання логічної будови геометрії.

РОБОТА ЗІ СЛОВНИКАМИ НА УРОКАХ РІДНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Н. І. Білоконна,
Л. Р. Шпачук

Реформування початкової ланки освіти в Україні передбачає підвищення рівня загального розвитку і виховання молодших школярів, підготовку їх до активної участі в суспільній і трудовій діяльності. Необхідною ж умовою формування соціально активної і духовно багатой особистості є оволодіння мовою як засобом спілкування. Тому основне завдання вчителя початкових класів - сформувати в учнів логічно чітке, виразне, правильне усне і писемне мовлення.

Робота з розвитку мовлення молодших школярів у сучасній шкільній практиці включає такі основні напрямки:

- фонетичний (удосконалення звуковимови учнів і підвищення їхньої мовленнєвої культури);
- лексичний (збагачення, уточнення і активізація словникового запасу учнів; уміння вживати слова у властивому для них значенні);
- синтаксичний (робота над словосполученням і реченням);
- зв'язне мовлення (робота над текстом).

Всі ці напрямки взаємозумовлені і взаємозалежні. Скажімо, словникова робота дає матеріал для роботи над словосполученням і реченням. Підготовка зв'язних висловлювань (текст-розповідь,